

27/3-2016

Lise Lyck, e-mail: lly.marktg@cbs.dk

**Oplæg til høring om kultur og udvikling i Folketingets Kulturudvalg og Udenrigsudvalget 30/3-2016,
Landstingssalen, Christiansborg**

Hvad kan kultur gøre for at skabe udvikling? – muligheder og begrænsninger

Lise Lyck

Kulturbegrebet

Kultur kan afgrænses på utallige måder. Her ses kultur som "*fælles værdisæt, der sammenbinder folk eller grupper af personer*". Det kan være religion, politik, historie, territorialtilknytning, familie, interesser etc., og flere af disse kan være indbyrdes forbundne. Eksempelvis kan tales om kristen kultur, kalifatet med ISIS, demokrati, socialisme, et folks historie, national, regional og lokal territorialtilknytning, slægtsudvikling, bondekultur, bykultur, rockerkultur, finkultur, fodboldkultur og mange flere – eksemplerne er utallige.

Hver kultur er kendetegnet ved en række faktorer: 1) Graden af *sammenhængskraft*, og jo stærkere denne er, des mere *magtfuld* er kulturen. Kulturen kan desuden være kendetegnet ved 2) *dynamik*, således at kulturen ikke er statisk over tiden, 3) åbenhed og transparens. Er det synligt, hvad der binder sammen? Og er det muligt at tilslutte sig/forlade en kultur? 4) Stor betydning har kulturens tiltrækningskraft, som f. eks. målt ved den gamle AIDA-modellen. (Attention, Interest, Desire, Action). Med andre ord kan modellen føre til handling og ændret adfærd?

Kulturen er ofte en hovedingrediens i *oplevelsesøkonomi*, som afgrænset og defineret af forskerne Pine og Gilmore. I oplevelsesøkonomien indgår forskellige stadier, der kan ende med en egentlig *transformation* som slutstadiet, hvor oplevelsen leder til ny identitet i relation til den kultur, der opleves.

Kultur og udvikling

I relation til *udvikling* er kultur ofte et *Instrument*. Det kan være en *menneskelig udvikling* i forbindelse med læring og uddannelse. Det kan være en *økonomisk udvikling* i forbindelse med *økonomisk vækst* og *beskæftigelse*.

Turisme er tit en væsentlig faktor for begge typer af udvikling. Det sker ved, at en kultur kan ses som et mønster, der ønskes oplevet af personer uden for kulturen. Det fører til, at nogle rejser til en kultur for ved selvsyn at se og opleve den (efterspørgsel) samt til, at en kultur gennem marketing, formidling og rendyrkning af det særlige ved kulturen præciseres (udbud).

Turisme er i stadig vækst og et kæmpeerhverv. På verdensplan vurderes hvert tolvte job at være inden for turismen.

Omgivelserne for kultur og udvikling og for aktuelle begrænsninger for frugtbar relation mellem kultur og udvikling

Menneskerettigheder har siden Magna Carta 1215, Rousseau, den amerikanske uafhængighedserklæring 1776 og den franske revolution 1789 spillet en stor rolle i den vestlige verden. Siden 2. verdenskrig har der gennem FN været et stærkt fokus på menneskerettigheder i hele verden, og 192 stater har tilsluttet sig konventionen af 1948.

Siden beslutningen om at bygge Aswan dæmningen i Ægypten i 1954 med oversvømmelse af centrale kulturminde til følge er spørgsmålet om bevaring af kulturminde, der er væsentlige for menneskeheden kommet på dagsordenen. Fra 1973 har fokus været på World Heritage via UNESCO, og dette spiller en stor rolle for bevaring af unikke værdier for menneskeheden. Først kom kulturområdet med, og der er nu 1031 kulturminde med World Heritage status. Senere naturområdet kommet med, og her indgår 197 områder med World Heritage status. Tilsammen er der 32 blandede World Heritage.

Disse *rammer* har vist sig nogenlunde holdbare i en årrække, hvor "kulturimperialisme", som påvirkningen fra USA blev kaldt, er blevet erstattet af fokus på fordele ved *diversitet* i mødet mellem forskellige kulturer. Møder, der accepterede ny kulturer, og som skabte ny udviklinger. Fordelene ved diversitet er af de fleste opfattet som entydigt positive.

Globalisering og liberalisering (afregulering) samt verdenshandelens økonomiske udvikling og betydning samt turismens fremmarch i denne udvikling og i forbindelse med World Heritage som turismedestinationer, har det vist sig at gøre det vanskeligt mange steder i verden at holde fokus på overholdelse af konventionerne for menneskerettigheder og for kulturel bæredygtighed som afgørende rammer for udviklingen.

Dette manglende fokus ses desværre også i forbindelse med ISIS og terror, hvor stater sender egne soldater af sted samtidig med at indbyggere tilslutter sig ISIS, så der er direkte krig mellem borgere fra samme land, og tilmed ses, at handelsmæssige interesser kan overskygge menneskerettigheder og samtidig bidrage til finansiering af terror. Forhold, der kan medvirke til manglende lokal sammenhængskraft i vestlige lande og til manglende respekt for konventionerne.

Det kan derfor overvejes, om der arbejdes for, at World Heritage kan udvides til at omfatte ideer om demokrati og de valgmuligheder, det moderne menneske har i relation til moral og etik mv., dvs. en nærmere kobling til domstolene i forbindelse med kulturkonflikter kan overvejes.

I UNESCOs Operational Guideline fra 8-juli 2015 åbnes der i (i), (iii) og (vi) en vis mulighed for nytænkning, men Danmark har jo desværre aldrig spillet en aktiv rolle i relation til World Heritage, og det jo i det hele taget meget sent, at Danmark er begyndt at få søgt og anerkendt flere traditionelle World Heritage som f. eks. Stevns Klint og Christiansfeld (2015).

Eksempler på gode muligheder, hvor kultur kan føre til udvikling

Der er heldigvis mange gode eksempler både i udland og indland. Her skal bare nævnes nogle få:

Island blev som bekendt hårdt ramt af den finansielle krise, hvor flere i Island glemte alt om økonomisk ansvarlighed, men det, at mange "almindelige" folk samlede sig i gaderne og gik i protest gennem lang tid

samt beslutningen om en retssag for at placere ansvaret i Island, skabte en betydelig interesse hos mange i udlandet for at se nærmere på den islandske kultur. Dette blev yderligere understøttet af de mange billeder i medierne i forbindelse med vulkanudbruddet, der viste en befolkning, som trodsede naturen uden klynken. - Som alle måske ved, har turismen i Island siden været i voldsom fremgang og er i dag hovedårsagen til en vækst, der har ført Island ud af den økonomiske og finansielle krise.

I Danmark har placeringen af danskerne som verdens lykkeligste folk skabt en betydelig interesse fra medier og folk udlandet, som stadig holder ved trods det at førstepladsen nu ikke længere er Danmarks.

En idemæssig overførelse af Folkemødet på Gotland til Bornholm i en dansk udgave har skabt en kæmpemæssig event og turismemæssig attraktion på Bornholm, der samtidig er med til at øge sammenhængskraften i Danmark og dansk kultur. Et godt eksempel på, hvordan kultur og udvikling gensidigt kan styrke hinanden.

Danmark har de sidste år haft fremgang i turismen i antal overnatninger, omsætning og beskæftigelse (46,8 mill. overnatninger, 91,9 mia. kr. omsætning, 111.460 jobs og skatteindtægter på 37,7 mia. kr.). Selv om Danmark som altid har større turisme end Norge og Sverige gælder, at Danmark stadig mister markedsandel i turismeudviklingen, og at de mange muligheder i Danmark stadig ikke udnyttes. - Lad mig bare som eksempel nævne, at det i år er et mærkeår, da det er 400 år siden Shakespeare døde, hvilket vil være i fokus over hele verden, at vi har enestående 200 årig tradition for at opføre Shakespeare på Kronborg slot (en af vore 3 gamle World Heritage) med fremragende verdenskendte skuespillere, at Hamlet har udgangspunkt i Saxos gamle krønike med historien om prins Amlø, at vi har en grav, der - sikkert ikke historisk korrekt - kaldes Amløds grav på Mors, at Hamlet handler om det moderne menneskes valgmuligheder, om overgang til et nyt menneskesyn og dilemmaet om at forlade blodhævn og indrette sig på ny tider. En historie, der er mere aktuel end nogensinde. At der samtidig er et godt samarbejde med Stratford-upon-Aven og den angelsaksiske Shakespeare tradition. Kort sagt, alle muligheder for et godt globalt brand, der kan skabe turisme og udvikling og samtidig en interessant tematisk markedsføring af Danmark.

Konklusion

Dette har kun været en kort introduktion til problemstillingen, men den viser klart, at kultur og udvikling kan berige hinanden, og at kultur kan være et meget vigtigt bidrag både til udvikling og sammenhold. Samtidig viser dette oplæg, at den positive udvikling ikke bare kommer af sig selv, men at der skal tænkes strategisk og etisk, samt at der skal investeres i kultur - ikke i blinde - men på en målrettet måde, hvis de positive virkninger skal opnås.